

Tożsamość narracyjna w dobie
postprawdy. Pytanie o aktualność
myśli Charlesa Taylora

WYKŁADY POZNAŃSKIE Z FILOZOFII

Z prac Komisji Filozoficznej PTPN

Redakcja naukowa serii

Prof. UAM dr hab. Piotr W. Juchacz

Przewodniczący Komisji Filozoficznej PTPN

Prof. UAM dr hab. Karolina M. Cern

Prodziekan ds. nauki i współpracy międzynarodowej

Wydziału Filozoficznego UAM

OD POWSTANIA POZNAŃSKIEGO TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK w 1857 roku filozofowie, by wspomnieć tylko pierwszego prezesa towarzystwa hr. Augusta Cieszkowskiego czy Karola Libelta, brali czynny udział zarówno w jego pracach naukowych, jak i aktywnościach nastawionych na krzewienie wiedzy wśród współobywateli.

Kontynuując tę tradycję, obecne władze Komisji Filozoficznej PTPN podjęły inicjatywę wspólnego z Wydziałem Filozoficznym Uniwersytetu im. A. Mickiewicza wydawania serii *Wykłady Poznańskie z Filozofii*, której ambicją jest przywrócić nie ducha *res publica literaria* naszym czasom, wszakże w postaci nowej, zdemokratyzowanej i otwartej na krytycznych obywateli dążących do oświeconego rozumienia otaczającego ich świata.

Pochłonięci badaniami pogłębiającymi obecny stan wiedzy ludzkiej, częstokroć nie doceniamy znaczenia podzielenia się ich wynikami z szerszym gronem wykształconych czytelników. Mamy nadzieję, że seria *Wykłady Poznańskie z Filozofii* wraz z towarzyszącymi jej wykładami publicznymi stanowić będzie agorę deliberacji pomiędzy badaczami i świątymi obywatelami Rzeczypospolitej.

Tożsamość narracyjna
w dobie postprawdy.
Pytanie o aktualność myśli
Charlesa Taylora

Magdalena Filipiak

Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk
Poznań 2021

POZNAŃSKIE TOWARZYSTWO PRZYJACIÓŁ NAUK
Wydział Filologiczno-Filozoficzny, Komisja Filozoficzna

SERIA

Wykłady Poznańskie z Filozofii

REDAKCJA NAUKOWA SERII

Piotr W. Juchacz i Karolina M. Cern

GŁÓWNY REDAKTOR WYDAWNICTW PTPN

Jakub Kępiński

RECENZENCI

prof. UW dr hab. Agnieszka Nogal (Uniwersytet Warszawski)

prof. UG dr hab. Romuald Piekarski (Uniwersytet Gdański)

REDAKCJA JĘZYKOWA I KOREKTA

Małgorzata Szkudlarska

PROJEKT OKŁADKI I ŁAMANIE

TREVO Martins

Publikacja sfinansowana przez Wydział Filozoficzny Uniwersytetu
im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Creative Commons: Uznanie autorstwa – Bez utworów
zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-ND 4.0)

Poznań 2021

ISBN 978-83-7654-446-5

DOI 10.14746/978-83-7654-446-5

Wydawnictwo

Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk

ul. Mielżyńskiego 27/29, 61-725 Poznań

<http://www.ptpn.poznan.pl>, dystrybucja@ptpn.poznan.pl

Spis treści

Wstęp	7
1. Przestrzenie nowoczesnej tożsamości	17
2. Pomiędzy uwewnętrznieniem a uprzedmiotowieniem podmiotowości	31
3. Dynamika nowoczesności	57
4. Tożsamość narracyjna	79
5. Znaczenie jako ekspresja	93
Zakończenie	113
Bibliografia	117
Streszczenie	125
Summary	127

Streszczenie

OBECNIE DUŻĄ POPULARNOŚCIĄ cieszy się termin „post-prawda” dla określenia stosunku do faktów w dyskursie publicznym. Termin ten oznacza, że w kształtowaniu opinii publicznej donioślejszą rolę odgrywają argumenty odwołujące się do emocji i przekonań, niż argumenty opierające się na faktach. Książka ta jest próbą odpowiedzi na pytanie, czy sformułowana przez Charlesa Taylora pod koniec lat 80. XX wieku koncepcja tożsamości narracyjnej jest nadal aktualna, jeśli uwzględnimy znaczenie postprawdziwej prawdy w projektowaniu podmiotowości nowoczesnej. W ujęciu Taylora tożsamość narracyjna to orientacja w przestrzeni aksjologicznej, a człowiek dzięki narracji i artykulacji określa swoją postawę wobec innych oraz uzyskuje świadomość własnej mapy aksjologicznej. Źródłem wiedzy na temat podmiotowych „ram pojęciowych” jest konwersacja w medium języka, zatem niezbędnym aspektem kształtowania tożsamości jest określona wizja prawdziwości czy akceptowalności znaczeń. Taylor postuluje ekspresywistyczną koncepcję znaczenia, według której znaczenie w przestrzeni publicznej

jest efektem konwersacji polegającej na ujawnianiu podmiotowych ekspresji, przekonań, uczuć, sentymentów, opinii. W tej perspektywie koncepcja Taylora wydaje się nad wyraz aktualna i wpisuje się we współczesny klimat postprawdy. Taylora analiza źródeł podmiotowości nowoczesnej ujawnia w ten sposób również mechanizmy sprzyjające kształtowaniu aktualnej atmosfery postprawdy. Wśród nich możemy wymienić zarówno cechy leżące po stronie podmiotu, jak i afirmację codzienności, swoiste uwewnętrznienie podmiotu, przyznanie „wnętrzu” człowieka wysokiej rangi, uprzedmiotowienie jako tożsamość „punktową” czy rozumienie wolności, jak również pewne aspekty nowoczesnego świata, choćby sekularyzację, tymczasowość i pluralizm wartości.

Słowa kluczowe: postprawda, tożsamość, narracja, nowoczesność, podmiotowość.

Summary

Narrative Identity in the Post-truth Era. On the Contemporary Relevance of Charles Taylor's Thought

THE TERM 'POST-TRUTH' is widely used to describe the status of facts in public discourse. The term implies that arguments appealing to emotions and beliefs play a greater role in shaping public opinion than do arguments based on facts. This book attempts to answer the question of whether the concept of narrative identity, formulated by Charles Taylor in the late 1980s, is still relevant today, if we consider the importance of post-truth in the construction of modern subjectivity. In Taylor's conception, narrative identity is an orientation in axiological space, and a person defines their attitude towards others through narration and articulation, thus becoming aware of their own axiological map. The source of knowledge about the subject's "conceptual framework" is conversation, conducted in the medium of language, hence an essential aspect of identity formation is a certain vision

of the truthfulness or acceptability of meanings. Taylor puts forward an expressivist conception of meaning, according to which meaning in public space is the result of a conversation involving the disclosure of subjective expressions, beliefs, feelings, sentiments and opinions. From this perspective, Taylor's conception seems to be extremely up-to-date and appropriate for the contemporary climate of post-truth. Taylor's analysis of the sources of modern subjectivity can thus be viewed as revealing the mechanisms conducive to shaping the current atmosphere of post-truth. Among such mechanisms, we can mention the features residing on the side of the subject, such as the affirmation of everyday life, a kind of internalization of the subject, assigning great value to human interiority, objectification as a "point" identity, and an understanding of freedom; as well as certain factors outside the subject, namely aspects of the modern world such as secularization, temporality and value pluralism.

Keywords: post-truth, identity, narrative, modernity, subjectivity.